

Education at a Glance: OECD Indicators - 2005 Edition

Summary in Dutch

Education at a Glance: OESO-indicatoren - Editie 2005

Samenvatting in het Nederlands (vertaling)

Onderwijs en levenslang leren spelen een cruciale rol in de ontwikkeling van economie en maatschappij. Dit geldt zowel voor de meest geavanceerde economieën als voor economieën die momenteel een periode van snelle groei en ontwikkeling doormaken. Menselijk kapitaal is een sleutelfactor voor het bevorderen van economische groei en het verbeteren van de economische vooruitzichten van mensen en er komen steeds meer bewijzen voor de invloed ervan op niet-economische vooruitzichten, waaronder gezondheid en sociale cohesie.

Education at a Glance 2005 geeft een veelomvattende, vergelijkbare en actuele verzameling indicatoren voor de resultaten van onderwijssystemen. Hoewel deze vooral gericht zijn op de 30 OESO-landen, zijn de indicatoren in toenemende mate ook van toepassing op partnerlanden. De indicatoren geven een beeld van de deelname aan onderwijs, de uitgaven aan onderwijs, hoe onderwijs- en leersystemen werken en een breed scala resultaten.

Nieuw materiaal is onder andere: een presentatie van de onderzoeksresultaten van het Programme for International Student Assessment (PISA) 2003 voor de indicatoren A4, A5 en A6, gericht op de wiskundige prestaties van 15-jarigen; gegevens over de inkomensverdeling naar opleidingsniveau in indicator A9; aanwijzingen voor niet-economische resultaten van onderwijs in indicator A10; vergelijkingen van de deelname van werkenden aan permanente educatie en scholing in indicator C6; een analyse van buitenschoolse leertijd van leerlingen in indicator D1; gegevens over het effect van de denominatie (openbaar of bijzonder) van een school op de prestaties van leerlingen in indicator D5; en in indicator D6 gegevens over de vraag of in systemen voor voortgezet onderwijs wordt gedifferentieerd naar leerlingen bij de organisatie van het leren en welke invloed dat heeft op de leerprestaties van leerlingen.

De belangrijkste conclusies van deze uitgave zijn:

Meer mensen studeren langer, maar het aantal afgestudeerden in het hoger onderwijs varieert aanzienlijk

Het opleidingsniveau van de volwassen bevolking van de OESO-landen blijft stijgen, mede door het stijgend aantal jongeren dat een diploma hoger voortgezet onderwijs en hoger onderwijs haalt. Gemiddeld hebben volwassenen tussen de 25 en 64 jaar nu diploma's waarvoor iets meer dan 12 jaar onderwijs nodig is, ongeveer vergelijkbaar met hoger voortgezet onderwijs. Voor jongeren die hun studie aan het afronden zijn is hoger voortgezet onderwijs de norm geworden. Meer dan 70% haalt dit niveau in alle OESO-landen waarvan gegevens bekend zijn, met uitzondering van vier landen en gemiddeld een op de drie jongeren in OESO-landen haalt een diploma op universitair niveau (tertiair niveau).

De indicatoren in *Education at a Glance 2005* laten ook zien dat:

- veel OESO-landen waar grote aantallen mensen het voortgezet onderwijs niet afmaakten in het verleden, de achterstand in termen van het afronden van hoger voortgezet onderwijs snel inlopen; in België, Frankrijk, Griekenland en Korea, waar ongeveer de helft van degenen die in de jaren vijftig zijn geboren het voortgezet onderwijs niet heeft afgemaakt, tussen de 72% en 97% van degenen die zijn geboren in de jaren zeventig het voortgezet onderwijs heeft afgemaakt; jonge volwassenen in Mexico, Turkije en Portugal nog steeds minder vaak hoger voortgezet onderwijs hebben afgemaakt dan jongeren in andere landen;
- de stijging van het aantal afgeronde tertiaire opleidingen laat een minder gelijkmatig beeld zien dan die voor hoger voortgezet onderwijs; het totaal aantal afgestudeerden in OESO-landen is vooral gegroeid als gevolg van stijgingen in enkele landen; het percentage afgestudeerden varieert van minder dan 20% in Oostenrijk, Tsjechië, Duitsland en Turkije, tot meer dan 40% in Australië, Denemarken, Finland, IJsland en Polen; deze verschillen hebben te maken met verschillende tertiaire onderwijssystemen; hoge afstudeercijfers komen vaker voor in landen met flexibeler afstudeerregelingen;
- vrouwen voltooien zowel hoger voortgezet als tertiair onderwijs sneller dan mannen in de meeste landen; vrouwen kiezen echter nog steeds minder vaak exacte vakken in het voortgezet onderwijs en halen minder vaak een tertiair diploma in deze vakken;
- geactualiseerde gegevens laten zien dat het aantal afgestudeerden in de exacte vakken per 100.000 werkenden varieert van minder dan 700 in Hongarije, tot meer dan 2.200 in Australië, Finland, Frankrijk, Ierland, Korea en het Verenigd Koninkrijk.

Leerprestaties laten een zeer gevarieerd beeld zien in en tussen landen wat betreft curriculumgerelateerde onderdelen als wiskunde en in de algemene vaardigheid van studenten om problemen op te lossen

In 2003 bracht PISA (Programme for International Student Assessment) voor de tweede keer verslag uit over de kennis en vaardigheden van 15-jarigen met betrekking tot wiskunde. Van de OESO-landen presteerden leerlingen in Finland, Korea, Nederland en

Japan het best in wiskunde. De meest opmerkelijke uitkomsten hadden betrekking op bronnen van variatie binnen de landen tussen leerlingen, waaronder de mate waarin leerlingen in verschillende scholen verschillend presteren. Een greep uit de belangrijkste resultaten van het onderzoek:

- ten minste een op de vijf leerlingen is goed in complexe wiskundige opdrachten in Australië, België, Canada, Finland, Japan, Korea, Nederland, Nieuw-Zeeland en Zwitserland; dit is een indicator voor het aantal jongeren in die landen dat in wiskunde op hoog niveau presteert en waarschijnlijk een cruciale rol zal spelen in het bevorderen van de kenniseconomie;
- terwijl het grootste deel van de leerlingen in OESO-landen wiskunde tenminste op basisniveau beheerst, varieert het aantal leerlingen dat dat niveau niet haalt aanzienlijk; van minder dan 10% in Finland en Korea, tot meer dan 25% in Italië, Griekenland, Mexico, Portugal en Turkije; dit is een indicator voor het aantal leerlingen dat waarschijnlijk ernstige problemen zal krijgen met wiskunde in de toekomst;
- gemiddeld verklaren de verschillen in prestaties tussen scholen ongeveer een derde van de verschillen tussen leerlingen in wiskunde prestaties binnen elk land; een aantal landen scoort hoog op prestaties op alle scholen, met kleine verschillen tussen scholen; in Finland is minder dan 5% van de variatie in prestatie van leerlingen toe te schrijven aan de verschillen tussen scholen en in Canada, Denemarken, IJsland en Zweden is dat 17 procent of minder.

Duidelijke relaties kunnen worden vastgesteld tussen opleidingsniveau en persoonlijke kansen op werk, persoonlijk inkomen en algemene economische groei

Investeren in onderwijs is gunstig voor zowel het individu als de maatschappij. Beter opgeleide volwassenen hebben meer kans op werk en verdienen gemiddeld meer als ze werk hebben. Deze effecten variëren per land en opleidingsniveau. Een opmerkelijk groot effect op de kans op werk is te zien bij mannen zonder hoger voortgezet onderwijs, die veel minder vaak werk hebben dan degenen die wel een opleiding op dit niveau hebben afgemaakt. De grootste verschillen in effect op het inkomen zijn te zien bij degenen met universitaire diploma's en degenen die alleen hoger voortgezet of hoger niet-universitair onderwijs hebben afgerond. Effecten op de economie als geheel zijn moeilijker nauwkeurig te meten, maar de indicatoren laten duidelijke invloeden zien van menselijk kapitaal op productiviteit en economische groei. Specifieke indicatoren laten zien dat:

- in het bijzonder vrouwen met een laag opleidingsniveau niet veel kans hebben op werk, zowel in vergelijking met mannen met een laag opleidingsniveau als met vrouwen met een hoger opleidingsniveau; dit effect is vooral duidelijk in Griekenland, Ierland, Italië, Mexico, Spanje en Turkije, waar minder dan 40% van de vrouwen tussen 25 en 64 jaar zonder een afgeronde opleiding hoger voortgezet onderwijs werkt, tegenover meer dan 70% van de mannen met een vergelijkbare opleiding; in deze landen werkt het overgrote deel van de hoog opgeleide vrouwen: ten minste 70% van degenen met een universitair diploma, in Turkije 63%;
- nieuwe gegevens over inkomen tonen aan dat, naast verschillen in gemiddeld inkomen per opleidingsniveau, de verdeling van inkomen onder mensen met een gelijk opleidingsniveau varieert in de verschillende landen; zo hebben landen als

België, Frankrijk, Hongarije en Luxemburg relatief weinig inwoners die minder dan de helft van het modale inkomen verdienen, gemeten over alle opleidingsniveaus samen;

- stijgende arbeidsproductiviteit was verantwoordelijk voor ten minste de helft van de groei van het BBP per inwoner in de meeste OESO-landen van 1990 tot 2000; het geschatte langetermijneffect op de economische productie van één extra jaar onderwijs in het OESO-gebied ligt over het algemeen tussen de 3 en 6%; ook wordt aandacht besteed aan de bewijzen voor de invloed van opleiding op gezondheid en sociale samenhang.

De uitgaven voor onderwijs stijgen, maar niet altijd even snel als het BBP

OESO-landen verbreden hun onderwijssystemen, maar proberen tegelijkertijd de lastendruk op de onder druk staande overheidsbudgetten binnen de perken te houden. Conflicterende financiële spanningen hebben verschillende trends opgeleverd. In het tertiair onderwijs, waar het aantal studenten het sterkst stijgt, is de druk om de kosten per eenheid te verlagen het grootst. In het basis- en voortgezet onderwijs, waar in sommige gevallen de demografie een daling van het aantal aanmeldingen veroorzaakt, stijgen de uitgaven per leerling in vrijwel alle landen. In detail:

- de uitgaven per leerling in het primair en secundair onderwijs stegen met 30% of meer tussen 1995 en 2002 in Australië, Griekenland, Ierland, Nieuw-Zeeland, Polen, Portugal, Spanje en Turkije; in sommige andere landen stegen deze uitgaven met minder dan 10% en in Zweden daalden ze licht;
- in het tertiair onderwijs zijn de uitgaven per student in sommige gevallen gedaald met meer dan 10%, omdat het uitgavenniveau geen gelijke tred heeft gehouden met de groeiende aantallen studenten; dit is het geval in Tsjechië, Polen en Slowakije (waar de aanmeldingen sterk zijn gestegen) en in Australië en Zweden, waar deze minder snel zijn gegroeid; in Griekenland, Spanje, Zwitserland en Turkije zijn de uitgaven per student in het tertiair onderwijs gestegen met meer dan 30%;
- in slechts de helft van de landen hield de groei van de uitgaven voor onderwijs tenminste gelijke tred met de groei van het BBP tussen 1995 en 2002; in Ierland, waar het BBP bijzonder snel is gegroeid, groeiden de uitgaven voor instellingen in het primair en secundair onderwijs slechts half zo snel, hoewel de uitgaven voor tertiair onderwijs vrijwel gelijke tred hiielden met het BBP; de uitgaven aan onderwijsinstellingen groeiden meer dan twee keer zo snel als het BBP in Nieuw-Zeeland en Turkije voor primair en secundair onderwijs; in Griekenland, Hongarije, Italië, Japan, Mexico, Polen, Zwitserland en Turkije was dat het geval voor tertiair onderwijs.

De particuliere uitgaven voor onderwijs zijn substantieel in sommige landen, maar de financiering van onderwijs blijft in hoge mate afhankelijk van de toewijzing van overheidsgelden

Overheidsuitgaven financieren het grootste deel van de uitgaven voor onderwijsinstellingen: meer dan 90% van het basis- en voortgezet onderwijs in de OESO-landen wordt hieruit betaald. In het tertiair en voorschools onderwijs is particuliere financiering belangrijker, vooral in sommige landen. De laatste jaren staan de

overheidsuitgaven voor onderwijs onder druk als gevolg van een algemene daling in de meeste landen van het percentage van het BBP dat aan overheidsuitgaven wordt gespendeerd. Het toewijzen van een steeds groter deel van deze uitgaven aan onderwijs heeft geholpen het effect hiervan te beperken. Indicatoren voor overheids- en particuliere uitgaven laten zien dat:

- in het tertiair onderwijs het percentage van de financiering door particuliere bronnen erg verschilt, van minder dan 4% in Denemarken, Finland, Griekenland en Noorwegen, tot meer dan 50% in Australië, Japan en de Verenigde Staten en zelfs boven de 80% in Korea;
- in sommige landen instellingen voor tertiair onderwijs nu sterker afhankelijk zijn van particuliere financieringsbronnen, zoals collegegelden, dan in het midden van de jaren negentig; de particuliere bijdragen van 1995 tot 2002 met meer dan vijf procentpunt zijn gestegen in Australië, Mexico, Portugal, Slowakije, Turkije en het Verenigd Koninkrijk; in het basis- en voortgezet onderwijs de verhouding tussen overheids- en particuliere financiering ruwweg gelijk gebleven is;
- gemiddeld zijn de overheidsbudgetten in de OESO-landen gedaald ten opzichte van het BBP, zijn de overheidsuitgaven voor onderwijs als onderdeel van die budgetten gestegen, maar minder snel dan het BBP; in Denemarken, Nieuw-Zeeland en Zweden vonden aanzienlijke verschuivingen binnen de overheidsfinanciering plaats, ten gunste van onderwijs.

De "onderwijsverwachting" (het aantal jaren dat onderwijs wordt genoten) blijft stijgen en de meeste jongeren verwachten nu een of andere vorm van tertiair onderwijs te volgen tijdens hun leven.

Een kind van vijf mag tegenwoordig in de meeste OESO-landen verwachten tussen de 16 en 21 jaar onderwijs in zijn of haar leven te genieten, wanneer de huidige deelnamepatronen blijven bestaan. In elk land is de onderwijsverwachting, gemeten op deze manier, gestegen sinds 1995, omdat de deelname aan voorschools-, hoger voortgezet en universitair onderwijs is gestegen. Gemiddeld zal volgens het huidige patroon 35% van de jongeren tenminste enige vorm van universitair of vergelijkbaar onderwijs volgen.

De indicatoren tonen aan dat:

- het verwachte aantal jaren onderwijs voor een kind, dat in 2003 vijf jaar was, in alle landen meer dan 16 jaar is, met uitzondering van Luxemburg, Mexico, Slowakije en Turkije en het hoogst is in Australië, België, Finland, IJsland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk tussen de 19 en 21 jaar;
- in Tsjechië, Griekenland, Hongarije, IJsland, Korea, Polen, Zweden, Turkije en het Verenigd Koninkrijk de onderwijsverwachting met meer dan 15% groeide tussen 1995 en 2003;
- op basis van de huidige deelnamecijfers 53% van de jongeren in OESO-landen opleidingen op universitair of vergelijkbaar niveau zal volgen; ongeveer 16% zal andere vormen van tertiair onderwijs volgen (Hbo), maar er is enige overlap in deze twee groepen; in Australië, Finland, Hongarije, IJsland, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Polen en Zweden zal meer dan 60% van de jongeren een opleiding op universitair niveau volgen; andere vormen van tertiair onderwijs bestaan vooral in Korea en

Nieuw-Zeeland, waar meer dan de helft van de jongeren kan verwachten een opleiding op Hbo-niveau te volgen.

Studenten die in het buitenland gaan studeren zijn een groeiend en steeds veranderend kenmerk van het tertiair onderwijs

In 2003 telden OESO-landen 2,12 miljoen buitenlandse studenten (studenten die onderwijs volgen buiten het land van herkomst). Dat was een stijging van 11,5% in het totale aantal toegelaten buitenlandse studenten dat sinds het jaar daarvoor werd gerapporteerd aan de OESO. Bijzonderheden:

- de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Frankrijk en Australië bieden plaats aan 70% van de buitenlandse studenten in OESO-landen; sinds 1998 is het aandeel van Australië gestegen, maar dat van het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten gedaald;
- in absolute aantallen vormen studenten uit Korea, Japan, Duitsland, Frankrijk, Griekenland en Turkije de grootste groep toegelatenen uit OESO-landen; de grootste aantallen buitenlandse studenten uit partnerlanden komen uit China, India en Zuidoost-Azië.

Jonge volwassenen combineren werk en studie op verschillende manieren, maar een aanzienlijk aantal doet geen van beide

De overgang van verplicht onderwijs naar werk kan erg lang duren in OESO-landen en leren wordt vaak afgewisseld met werken. Maar studenten die tegen hun dertigste nog geen diploma's hebben lopen een groot risico.

- degenen zonder minimaal hoger voortgezet onderwijs lopen groter risico op werkloosheid; in België, Tsjechië, Duitsland, Polen en Slowakije is meer dan 15% van de jongeren tussen 25 en 29 jaar zonder een diploma van het voortgezet onderwijs werkloos;
- in sommige landen spenderen jongeren aanzienlijke perioden aan andere activiteiten dan opleiding of werk (werkloos of buiten het arbeidsproces); de gemiddelde tijd die daaraan wordt gespendeerd tussen de 15 en 29 jaar is meer dan twee jaar in België, Tsjechië, Griekenland, Hongarije, Italië, Mexico, Slowakije, Spanje, Polen, Turkije en de Verenigde Staten;
- in sommige landen gaat opleiding meestal aan werk vooraf, in andere landen zijn ze gecombineerd; werk-leerprogramma's, die relatief veel voorkomen in Europese landen, bieden samenhangende trajecten voor beroepsopleidingen met erkende beroepskwalificaties; in andere landen worden gewoon onderwijs en werk zelden gecombineerd.

Onderwijskundige aanpak kan niet alleen gemeten worden aan hoeveel uren kinderen leren en hoe groot de klassen zijn waar ze in zitten, maar ook aan leren buiten de klas

In de jaren dat onderwijs verplicht is, varieert de onderwijskundige aanpak opvallend in de landen. Het kan zijn dat leerlingen van het ene land 50% meer instructietijd krijgen en in klassen zitten die ruim meer dan 50% groter zijn dan in het andere land. Maar niet alles gebeurt in het klaslokaal en nieuwe gegevens van PISA tonen aan dat de tijd voor leren buiten de klas ook aanzienlijk verschilt. Enkele van de bevindingen ten aanzien van de aanpak van lesgeven en leren:

- het totaal aantal uren instructie dat leerlingen moeten krijgen tussen de leeftijd van 7 en 14 jaar bedraagt gemiddeld 6.852 uur in OESO-landen; officiële eisen variëren van 5.523 uur in Finland, tot ongeveer 8.000 uur in Australië, Italië, Nederland en Schotland;
- in het PISA-onderzoek van 2003 werd 15-jarige leerlingen gevraagd naar leren buiten de klas en zij gaven heel verschillende antwoorden in de diverse landen; terwijl in Oostenrijk, België, Tsjechië, IJsland, Japan, Noorwegen, Portugal, Zweden en Zwitserland 80% van het totale schoolgerelateerde leren in de klas plaatsvindt, zeggen leerlingen in Griekenland meer dan 40% van de tijd te leren in andere vorm, waaronder huiswerk en buitenschoolse lessen;
- de gemiddelde klassengrootte in het lager voortgezet onderwijs is 24 leerlingen per klas, maar varieert van 30 of meer in Japan, Korea en Mexico, tot minder dan 20 in Denemarken, IJsland en Zwitserland;
- in de tien OESO-landen waarvan gegevens beschikbaar zijn is gemiddeld 30% van het personeel op scholen voor basis- en voortgezet onderwijs geen leraar, variërend van minder dan 20% in Korea en Nieuw-Zeeland tot meer dan 40% in Tsjechië en Frankrijk.

Salarissen van leraren en het aantal contacturen varieert enorm in de landen en de beloningsstructuur wordt in sommige gevallen veranderd.

Gerelateerd aan BBP per capita is het salaris van leraren in sommige landen meer dan twee keer zo hoog als in andere. Leraren werken ook niet in alle landen evenveel uren. Aanbod- en vraagfactoren zorgen voor enige verandering. De indicatoren tonen aan dat:

- salarissen voor leraren halverwege hun loopbaan in het lager voortgezet onderwijs meer dan twee keer zo hoog zijn als het BBP per capita in Korea en Mexico, terwijl deze in IJsland en Slowakije lager zijn dan 75% van het BBP per capita;
- het aantal lessen per jaar in het lager voortgezet onderwijs varieert van 535 in Japan tot meer dan 1.000 uur in Mexico en de Verenigde Staten, met vergelijkbare variaties binnen de andere vormen van onderwijs;
- op uurbasis leraren veel beter betaald worden in het hoger voortgezet onderwijs dan in het basisonderwijs; het salaris per lesuur is voor leraren in het hoger voortgezet onderwijs 80% hoger dan voor leraren in het basisonderwijs in Nederland en Spanje, maar minder dan 5% hoger in Nieuw Zeeland, Polen, Slowakije en de Verenigde Staten;

- de wens om nieuwe leraren te rekruteren heeft er mogelijk toe bijgedragen dat sinds 1996 de aanvangssalarissen sterker zijn gestegen dan andere lerarensalarissen in Australië, Denemarken, Engeland, Finland en Schotland; salarissen voor leraren die zich halverwege hun loopbaan bevinden zijn relatief snel gestegen in Oostenrijk, Japan, Nederland, Nieuw-Zeeland en Portugal; in Nieuw-Zeeland zijn de salarissen in de top van de schalen ook sneller gestegen dan de aanvangssalarissen, maar het duurt slechts acht jaar om de top te bereiken; dit sluit aan bij de rekruteringsstimulansen voor nieuwe leraren.

De verschillende soorten scholen en schoolsystemen presteren verschillend, maar het effect van deze structurele verschillen moet met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd

Uit het PISA-onderzoek van 2003 over de wiskundeprestaties van 15-jarigen bleek dat er in de onderzochte landen significante verschillen in vaardigheden bestaan tussen leerlingen van openbare en bijzondere scholen en enig verschil in resultaten in systemen voor voortgezet onderwijs met meer of minder differentiatie in de groeperingen leerlingen. Dergelijke vergelijkingen moeten zorgvuldig gebruikt worden. De belangrijkste conclusies waren dat:

- bijzondere scholen over het algemeen beter presteren dan openbare scholen; leerlingen van bijzondere scholen gemiddeld 33 punten hoger scoren op de wiskundeschaal, ongeveer een half vaardigheidsniveau; het grootste verschil bestaat in Duitsland (66 punten); wanneer echter volledig rekening wordt gehouden met socio-economische factoren, de prestaties van bijzondere scholen over het algemeen niet beter zijn;
- leerlingen in meer gedifferentieerde en selectieve onderwijssystemen gemiddeld iets lager presteren dan leerlingen in bredere systemen, maar dit is statistisch niet significant; meer gedifferentieerde systemen een veel grotere variatie in prestaties laten zien tussen leerlingen van verschillende scholen en ook wanneer leerlingen uit meer en minder bevoorrechte gezinsachtergronden worden vergeleken.

© OECD 2005

Deze samenvatting is geen officiële OESO-vertaling.

Reproductie van deze samenvatting is toegestaan, mits het OESO-copyright en de titel van de oorspronkelijke publicatie worden vermeld.

Meertalige samenvattingen zijn vertaalde uittreksels van OESO-publicaties die oorspronkelijk in het Engels en Frans zijn gepubliceerd.

Deze zijn gratis te verkrijgen via de Online Bookshop van de OESO
www.oecd.org/bookshop/

Neem voor meer informatie contact op met de eenheid OECD Rights and Translation,
Public Affairs and Communications Directorate.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Parijs
Frankrijk

Bezoek onze website www.oecd.org/rights/

